

Реферат на тему: "Проза Андрія Чайковського"

Андрій Чайковський

Проза Андрія Чайковського

Народився Андрій Якович Чайковський 15 травня 1857 року в місті Самборі на Львівщині в родині дрібного урядовця. Рано залишившись сиротою, жив у своїх родичів: спочатку в селі Гординя Самбірського повіту, а з 1869 року — в Самборі. Майбутній письменник походив з так званої ходачкової (дрібномаєтної) шляхти, дитинство своє провів у її середовищі. До середини XVII століття ця верства населення мала привілеї, а пізніше, в 50-60-х роках, їй залишилися хіба що спогади про них. І все ж вона була сповнена гордощами за колишні права. Тепер вона відрізнялася від "простих" селян одягом, окремими рисами побуту та своєрідним мовленням.

Зростав Андрій у мальовничому краї над Дністром, серед людей працьовитих і співучих, жадібно вбирав у себе казки, легенди, оповіді про минулі часи, прислухайся до пісень і парубоцьких жартів. Враження дитинства пізніше прислужилися йому як письменникові.

Першим його наставником була бабуся, з нею він опанував польський буквар, навчився читати і писати. До початкової школи не ходив, домашню науку продовжував під опікою вчителя церковної школи села Гордині Теодора Присташа. Пізніше письменник з повагою згадував його як людину розумну і добру.

1869 року Андрій став учнем самбірської гімназії. Тут відчув, які мізерні його знання української мови та літератури. Досі мав можливість прочитати лише молитовник, читанку В. Ковалевського та "Вінок для чемних дітей" Якова Головацького.

Андрій Чайковський увійшов в українську літературу наприкінці XIX століття і працював на її ниві чотири десятиріччя. Його численні оповідання й повісті були високо оцінені Іваном Франком, Михайлом Коцюбинським, Осипом Маковеем. Наші уявлення про західноукраїнський літературний процес кінця XIX — початку XX століття, будуть неповними без осмислення його творчості. Він збагатив українську літературу творами, в яких реалістично показав галицьку дійсність, створив картини побуту різних верств населення краю. Чайковський-адвокат написав цілий ряд оповідань та нарисів "з судової зали". Плідно, хоч і з неоднаковим успіхом, працював він в жанрі історичної повісті.

Художня проза Андрія Чайковського мала широкий резонанс. Його твори видавалися у Львові, Коломиї, Чернівцях, Станіславі, Тернополі, Києві, Харкові, Катеринославі, Відні, Празі, Кракові, у США та Канаді.

1877 року Чайковський вступив на філософський факультет Львівського університету. Почалися ще більш нужденні, важкі дні. Не маючи чим платити за

навчання, він кидає філософію і йде до війська. Через рік повертається до університету — тепер уже на юридичний факультет. Тут з головою поринув у студентське життя — очолив молодіжну організацію "Дружній лихвар", а невдовзі став одним із засновників "Кружка правників". За якийсь час вдалося дещо поліпшити своє матеріальне становище: у 1880 році знайшов платну службу в культурно-освітній громадській організації "Просвіта".

1882 року Андрія Чайковського, як і тисячі інших українців, мобілізували в австрійську армію і відправили придушувати герцоговинсько-боснійський визвольний рух. Враження від мальовничих краєвидів Боснії, від зустрічей з нескореними місцевими жителями, роздуми про тогочасні історичні події знову схилили до літературної праці. Результатом її стала книга "Спомини з-перед, десяти літ", що була видана у Львові у 1894 році, коли А. Чайковський уже працював адвокатом у містечку Бережани на Тернопільщині.

Письменник-реаліст пояснював читачам: "...Беру в повістях річ так, як она дійсно показуєся. Стараюся фотографувати образки, котрі бачу, і не моя вина в тім, если на тій фотографії покажєся таке лице, котрого хтось не хотів би видіти при соняшник променях... Так само, як з людьми, в моїх повістях поступаю собі з фактами. Сюжетів я в головних нарисах не видумую, лише беру їх з життя, так, як они сталися".

Уважний до кожного нового таланту в рідній літературі, Іван Франко з захопленням привітав письменницькі починання Андрія Чайковського. В листі від 26 березня 1895 року читаємо: "Щасти Вам на писательськїм полі! Я думаю, з тим широким знанням життя і мови люду і з тим талантом обсерваційним, який у Вас є, Вам не може не пощаститися!".

Вдячним матеріалом для творчості Андрія Чайковського стали також пройдені ним в юності "університети життя", про що переконливо свідчать автобіографічна повість "Своїми силами" (1902) та близька до неї за сюжетом і ідейним задумом повість "З ласки родини" (1911).

У цих творах яскравий вияв знайшла просвітительська світоглядна концепція і просвітительська естетика письменника, який покликання художньої літератури вбачав у навчанні і вихованні читача. Щасливі кінцівки цих творів мали, за задумом автора, сконденсувати виховні ідеї: добро перемагає зло; кривда неминуче карається; терплячість, працьовитість і благородство стають для героїв запорукою успіхів, визнання і особистого щастя.

Вірність життєвим фактам утверджує правдивість, та загрожує небезпекою фактографізму, копіювання дійсності, призводить до зовнішнього опису людських почуттів. Це і проявилось в творчості А. Чайковського, який не перейнявся чи не зміг перейнятися новітніми у той час засобами психологічного аналізу, характерного для "нової школи" класичної української літератури.

Це помітив Іван Франко і, вірячи в талант Андрія Чайковського, дбаючи про його зростання, відзначав великий успіх творчої праці письменника та одночасно і робив закид: "Будова тих повістей (йдеться про повісті "Олюнька" та "В чужім гнізді").— О.

Нахлік) як спосіб оповідання — дуже примітивна", "все-таки психологія в них дуже поверхова і шаблонова".

Багато часу в письменника забирала адвокатська робота задля кусника хліба. У ній він досяг справжньої майстерності. Його оборонні промови були сповнені щирим гумором, відзначалися розумінням людської душі, знанням юридичних законів, глибокою життєвою логікою. Вони здебільшого досягали своєї мети — виправдання підсудних. Чайковського любили селяни, бо він захищав у суді їхні інтереси, часто бесідував з ними, давав безплатні консультації.

Особливої уваги заслуговують оповідання "з судової зали": "Ні разу не вдарив", "Краще смерть, чим неволя", "Хто винен?", "За віхоть сіна", "Жаль ваги не має", що ввійшли до збірок "Оповідання" (1904), "Оповідання" (1920). Всі вони пройняті щирим співчуттям до скривджених, "болять" питанням: хто ж винен, що благородні, чесні трудівники стають на шлях злочину? Образи справедливих, людських служителів суду, які допомагають селянам, змальовані у творах "Не було виходу... Історія одної парцеляції. Оповідання з галицького життя" (1927) і "За наживою. Повість з галицького життя" (1934).

Активною і багатогранною була громадська діяльність Андрія Чайковського. Разом з композитором Остапом Нижанківським він створив хор "Бережанський Боян", організував театральний гурток. Сам співав, декламував, грав на сцені, розгорнув, активну громадську діяльність у різних товариствах, в тому числі й націоналістичного спрямування.

У 1907 році вийшла повість "За сестрою". Вона відразу ж здобула широку популярність. Згодом з'явилися й інші історичні оповідання, повісті та нариси: "Віддячився" (1913), "Козацька помста" (1920), "На уходах" (1921), "Олексій Корнієнко" (1924), "Петро Конашевич-Сагайдачний" (1927), "Сонце заходить" (1930), "Богданко" (1934), "Полковник Михайло Кричевський" (1935), "Перед зривом" (1937), перші дві частини роману "Сагайдачний" — "Побратими" (1924), "До слави" (1929).

"Я поклав собі за ціль мого життя,— ділився Чайковський творчими задумами в часописі "Новий час" (1927), — переповісти в белетристичній формі нашу історію з козацького періоду й тим заповнити цю прогалину в нашій літературі. До того часу мало хто до того брався. Праця така вимагає багато труду й студій, багато легше фантазувати на теми буденні з життя".

Історичній белетристиці письменника передувала багаторічна підготовка. Він намагався досягнути всі доступні йому матеріали з питань, які його цікавили,— архівні документи, праці українських, російських, польських істориків.

У 1919 році письменник переїхав до Коломиї. Тут 2 червня 1935 року важка хвороба обірвала його життя. Залишились нездійсненими творчі задуми, плани, хоч він працював до останніх днів своїх...